

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка**

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

Ректор

_____ О.А. Семенюк

“ ____ ” _____ 2018 року

**НАСКРІЗНА ПРОГРАМА
ПРАКТИКИ**

першого (бакалаврського) рівня підготовки

галузь знань _____ ***01 Освіта/Педагогіка*** _____
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність _____ ***014.07 Середня освіта (Географія)*** _____
(шифр і назва спеціальності)

ОПП _____ ***Середня освіта (Географія та Історія)*** _____
(назва освітньо-професійної програми)

факультет _____ ***природничо-географічний*** _____
(назва факультету)

Кропивницький
2018

Розробники:

Вовк В.М. – доцент кафедри географії та геоекології

Маслова Н.М. – ст. викладач кафедри географії та геоекології

Онойко Ю.Ю. – доцент кафедри географії та геоекології

Гелевера О.Ф. – доцент кафедри географії та геоекології

Семенюк Л.Л. – доцент кафедри географії та геоекології

Програму обговорено і рекомендовано до затвердження на засіданні кафедри географії та геоекології

Протокол № 1 від « 30 » серпня 2018 року

Завідувач кафедри _____ Семенюк Л.Л.
(підпис) (прізвище, ініціали)

Програму схвалено вченою радою природничо-географічного факультету

«12» вересня 2018 року, протокол № 1

Голова Вченої ради факультету _____ Гулай О.В.
(підпис) (прізвище, ініціали)

М.П.

ВСТУП

Практика студентів є важливою і невід'ємною складовою процесу підготовки фахівців спеціальності: 014 Середня освіта (Географія). Вона передбачає безперервність і послідовність проведення практичної підготовки та оволодіння достатнім обсягом практичних знань і умінь.

При розробці Наскрізної програми практики враховані наступні нормативні документи: Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII; Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII; Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», затвердженого наказом МОН України від 08.04.1993 № 93; Рекомендація про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, розроблених Державною науковою установою «Інститут інноваційних технологій і змісту освіти»: https://ifk.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2018/03/recom_IZO.pdf; Інструкція щодо організації та проведення екскурсій і подорожей з учнівською і студентською молоддю, затверджену наказом МОН України від 02.10.2014 р. №1124: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1341-14>; п.3.1. Положення про організацію освітнього процесу в Центральнотукаїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка <https://www.cuspu.edu.ua/ua/normatyvni-dokumenty>; Положення про організацію практичної підготовки в Центральнотукаїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка: https://www.cuspu.edu.ua/images/normativni_doc/Poloj_praktik_241019.pdf; Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра галузі знань: 01 Освіта/Педагогіка Спеціальності: 014 Середня освіта (Географія): <https://www.cuspu.edu.ua/ua/kafedry-heohrafii-ta-heoekolohii/osvitno-profesiina-prohrama/bakalavr>

Наскрізна програма практики є основним нормативним та навчально-методичним документом, в якому окреслено концептуальні засади практичної підготовки фахівця даної спеціальності. Вона регламентує послідовність проведення, мету, обсяги і зміст різних видів практики та етапів практичної

підготовки, порядок підведення їх підсумків, а також містить рекомендації щодо видів і форм контролю рівня знань, умінь і навичок, яких студенти мають набути під час проходження кожного виду практики.

На основі наскрізної програми окремо для кожного виду практики розробляються робочі програми.

1. ВИДИ І ТЕРМІНИ ПРАКТИК

Кафедрою географії та геоекології створена і впродовж понад 20 років успішно реалізується ефективна система практичної підготовки, яка охоплює практично весь термін навчання студентів. Студенти спеціальності послідовно проходять такі практики:

- у другому семестрі – навчальну комплексну географічну практику (топографічну, геологічну, метеорологічну, туристичну) тривалістю 2 тижні (105 годин, 3,5 кредитів ЄКТС);
- у третьому, п'ятому і шостому семестрі – навчальну пропедевтичну практику з психології, педагогіки, фаху тривалістю 3 тижні (135 годин, 4,5 кредитів ЄКТС);
- у четвертому семестрі – навчальну комплексну географічну практику (геоморфологічну, гідрологічну, ґрунтознавчу, геоботанічну, ландшафтознавчу) тривалістю 2 тижні (105 годин, 3,5 кредитів ЄКТС);
- у шостому і сьомому семестрі – навчальну комплексну фізико-географічну та суспільно-географічну практику тривалістю 3 тижні (135 годин, 4,5 кредитів ЄКТС);
- у восьмому семестрі – виробничу педагогічну практику в школі тривалістю 8 тижнів (360 годин, 12 кредитів ЄКТС).

2. БАЗИ ПРАКТИК

Базами для проведення географічних навчальних практик є природні, природно-антропогенні та антропогенні територіальні системи, промислові підприємства, підприємства сфери обслуговування, установи різних форм управління, а навчальної пропедевтичної та виробничої педагогічної практики –

загальноосвітні навчальні заклади. Бази практик можуть знаходитись і за межами України за умови забезпечення ними виконання у повному обсязі робочих програм відповідних видів практики.

Для студентів першого курсу базами практики є природні системи Центральної України (переважно у межах Кіровоградської області) та Побужжя (у межах Національного природного парку «Бузький Гард»).

Для проведення навчальної пропедевтичної практики з психології (2 курс), педагогіки (3 курс) та фаху (географії, 4 курс) використовуються загальноосвітні навчальні заклади переважно міста Кропивницького.

Для студентів другого курсу базами практики є численні природні і антропогенні системи Поділля, Прикарпаття, Карпат, Закарпаття. Використовуються бази географічних факультетів Тернопільського і Чернівецького університетів, об'єкти природної і культурної спадщини в межах заповідників і заказників.

Для студентів третього курсу базами навчальної практики є природні і антропогенні системи Придніпров'я і Причорномор'я.

Для студентів четвертого курсу базами навчальної практики є промислові підприємства і підприємства сфери обслуговування, а також установи переважно міста Кропивницького.

Для проведення виробничої педагогічної практики використовуються загальноосвітні навчальні заклади переважно міста Кропивницького, а також Кіровоградської та інших областей на основі договорів про співпрацю.

В особливих випадках студенти можуть самостійно за погодженням з керівництвом університету обирати для себе базу практики і пропонувати її для використання з обов'язковим обґрунтуванням такого рішення (за умови забезпечення цією базою виконання програми практики та укладання договору).

3. ОРГАНІЗАЦІЯ І КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИКОЮ

До організації, проведення і контролю практики долучаються ректор Університету, проректор з навчально-виховної роботи, завідувач педагогічною практикою, декан факультету, заступник декана з навчальної роботи. Основну роботу з організації, проведення, навчально-методичного керівництва і виконання програми практик спеціальності 014 Середня освіта (Географія) здійснює кафедра географії та геоекології. До організації і проведення навчальної пропедевтичної, а також виробничої педагогічної практики у школі залучаються також кафедра педагогіки та менеджменту освіти і кафедра соціальної роботи, соціальної педагогіки та психології.

Обов'язки організаторів, керівників і студентів-практикантів:

Керівники практики від кафедр забезпечують організацію і проведення практик відповідно до навчального плану, наскрізної програми практики; укладають робочу програму конкретної практики; беруть участь у настановчій і підсумковій конференціях; проводять інструктажі студентів та контролюють дотримання ними правил техніки безпеки, контролюють проходження практики, оцінюють її результати відповідно до поданих студентами звітів. Керівники виїзних польових практик несуть відповідальність за життя і здоров'я студентів відповідно до законодавства, а також за загальну організацію та дотримання практикантами правил дорожнього руху, протипожежної безпеки, вимог до охорони природи, пам'яток історії і культури тощо.

Студенти зобов'язані пройти практики у встановлені навчальним планом терміни, виконати програму практик, скласти визначений програмою звіт. Вони повинні: брати участь у настановчій і підсумковій конференціях із питань організації практики; прослухати інструктаж з техніки безпеки та охорони праці до початку практики; виконати всі види робіт, передбачені програмою практики.

На польових навчальних географічних практиках використовується бригадний підхід – кожен студент виконує свої обов'язки у складі бригади із 5-6 осіб. Призначені бригадири відповідають за результати роботи бригади.

Під час практики студенти повинні чітко дотримуватися розпорядку дня і встановлених правил техніки безпеки. Тривалість робочого часу студента під час проходження практики становить 1,5 кредити ЄКТС на тиждень, із яких 20 годин – безпосередня робота на базі практики.

4. МЕТА І ЦІЛІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

4.1. Навчальні польові практики

Метою практичної підготовки є закріплення теоретичних знань, отриманих студентами під час аудиторних занять; вироблення у студентів умінь і навичок вивчення географічних об'єктів, оволодіння методикою польових досліджень; розвиток наукового мислення, уміння виявляти й аналізувати взаємозв'язки між окремими компонентами природи, у територіальних господарських системах тощо.

До основних цілей польових навчальних практик належать:

- навчитися користуватися спеціальними топографічними, метеорологічними, ґрунтознавчими, геологічними, гідрологічними приладами і туристичним спорядженням та набути навичок правильного їх застосування при різних видах географічних досліджень та краєзнавчо-туристичних заходів;
- навчитися самостійно проводити візуальні спостереження, виконувати польові вимірювання, вести записи у польовому щоденнику;
- оволодіти навичками оброблення результатів польових спостережень і вимірювань, колекціонування, картографування, проведення узагальнень, формулювання висновків, а також оформлення у вигляді звітів.

4.2. Навчальна пропедевтична практика з психології, педагогіки, фаху

Метою пропедевтичної практики є розвитку внутрішньої установки на педагогічну професію: ознайомлення студентів зі специфікою педагогічної

діяльності, особливостями організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти; формувати навички спостереження та аналізу педагогічних явищ, уміння аналізувати уроки географії; підготовка до виконання функцій учителя географії загальноосвітніх навчальних закладів; формування умінь планування процесу навчання географії.

Пропедевтична практика спрямована на досягнення наступних цілей:

- ознайомити студентів із сучасним станом навчально-виховної роботи в закладах загальної середньої освіти, з особливостями організації процесу навчання географії, системою роботи вчителя географії;
- ознайомити студентів з правилами ведення шкільної документації (класні журнали, календарно-тематичні та поурочні плани тощо);
- оволодіти методикою спостереження за організацією виховної роботи педагогами, поведінкою вихованців в різноманітних ситуаціях та її аналізу;
- усвідомлення психологічних особливостей педагогічної взаємодії учнів і вчителя;
- формувати уміння аналізувати урок географії;
- ознайомити студентів із змістом та основними напрямками педагогічної діяльності класного керівника;
- виробити уміння здійснювати календарно-тематичне та поурочне планування процесу навчання географії.

4.3. Виробнича педагогічна практика у школі

Метою педагогічної практики є підготовка студентів до виконання основних функцій педагогічної діяльності вчителя географії та історії; становлення і розвиток педагогічних компетенцій, формування професійних умінь і навичок під час застосування сучасних педагогічних технологій, виховання особистості майбутнього вчителя.

Завдання практики:

- формування умінь професійного й педагогічного спілкування з учнями;

- виховання індивідуального творчого стилю педагогічної діяльності, потреби в самоосвіті;
- ознайомлення із системою навчально-виховної роботи у закладах освіти;
- вивчення навчально-методичної документації закладу освіти;
- поглиблення і розширення теоретичних знань із фахових і психолого-педагогічних дисциплін, набутих студентами, застосування їх у розв'язанні конкретних педагогічних завдань під час практики;
- формування фахових компетентностей, психолого-педагогічних та методичних умінь викладання географії та історії;
- формування у студентів уміння спостерігати й аналізувати освітній процес у закладі загальної середньої освіти;
- формування у студентів психолого-педагогічних та методичних умінь викладання в закладі освіти;
- формування умінь і навичок виконання професійних функцій вчителя: конструктивної, мобілізуючої, організаторської, комунікативної та інформативної;
- навчити студентів здійснювати навчально-виховну роботу зі школярами з урахуванням їхніх вікових та індивідуальних особливостей, опираючись на знання з методик навчання географії та історії, психології, педагогіки;
- вироблення умінь застосування сучасних технологій і методик навчання на уроках географії та історії;
- підготувати студентів до проведення основних форм навчання географії та історії, різного типу занять, виховних заходів;
- формувати у майбутніх учителів педагогічну майстерність під час виконання ними обов'язків учителя географії та історії;
- навчити студентів виконувати функції класного керівника, працювати з колективами учнів, батьками, проводити виховні заходи, індивідуальну виховну роботу з учнями, реалізовувати творчий, дослідницький підхід до педагогічної діяльності;

- виховання індивідуального творчого стилю педагогічної діяльності, потреби в самоосвіті;
- розвивати й закріплювати у студентів повагу до педагогічної професії, виховувати національні, патріотичні, моральні, естетичні якості, стимулювати прагнення до вивчення спеціальних і педагогічних дисциплін та вдосконалення власних педагогічних здібностей.

5. ЗМІСТ ПРАКТИКИ

5.1. Навчальна комплексна географічна (топографічна, геологічна, метеорологічна, гідрологічна) практика

Практика проводиться для студентів першого курсу в кінці другого семестру у польових умовах на базі Національного природного парку «Бузький Гард» у Первомайського району Миколаївської області. Термін - 2 тижні. Складовими є топографічна, геологічна, метеорологічна та туристична практики.

Метою першої польової практики є закріплення теоретичних знань, набутих студентами під час занять в аудиторіях при вивченні курсів «Картографії з основами топографії», «Геологія», «Метеорологія», «Гідрологія» ознайомлення з природними об'єктами і процесами, формування компетентності щодо проведення польових геологічних досліджень, метеорологічних, гідрологічних спостережень та топографічних зйомок місцевості, орієнтування на місцевості, використання туристичного приладдя, облаштування туристичного табору, підготовки і проведення туристичної подорожі.

Для кожного блоку (розділу) практики за часовою структурою виділяють три періоди (етапи): 1) Організаційно-підготовчий період; 2) Польовий маршрутний період; 3) Камеральний (завершальний) період.

Організаційно - підготовчий період (етап). Розпочинається задовго до її проведення (на початку навчального року) з призначення керівника та його заступників, які складають загальний план проведення практики. Потім складається календарний план проведення маршрутів та визначається місце

розташування табору. Протягом другого семестру проводяться загальні збори студентів, які від'їжджають на практику. На зборах керівник і заступники керівника знайомлять студентів основними задачами, технікою безпеки, порядком від'їзду та проведення практики. Студенти одержують інформацію щодо спорядження, яким вони будуть забезпечені та списку особистих речей, які необхідно їм взяти з собою. Керівник розділяє студентів на бригади по 5-8 осіб. Назначаються бригадири, які мають відповідні права та обов'язки. Важливе значення має ознайомлення з особливостями фізико-географічних умов району проведення практики. З цією метою керівник практики читає лекції та дає завдання студентам для самостійного вивчення літературних та фондових джерел. Напередодні від'їзду проводиться інструктаж з техніки безпеки. Керівником перевіряється готовність студентів до практики (медичні довідки, наявність обладнання, необхідних приладів, матеріалів, продуктів харчування, засобів гігієни тощо).

Польовий період (етап). Основними задачами цього періоду є вивчення природних умов території (геологічна будова, рельєф, погодні і кліматичні умови, об'єкти туризму), облаштування табору, проведення маршрутних подорожей, проведення вимірювань з використанням геологічних, метеорологічних, топографічних приладів, описування природних об'єктів з використанням щоденного нотування і фотографування, збирання колекцій порід і мінералів, щоденної первинної камеральної обробки результатів польових досліджень. Передбачено проведення пішохідних маршрутів, після кожного з яких студенти під керівництвом викладача проводять камеральну обробку польових матеріалів, оформляють польові щоденники, працюють з літературою, картами тощо. Вже в базовому таборі починається формування окремих розділів звіту. Студенти мають можливість постійно консультуватися у викладачів. Проводяться культурно-виховні та оздоровчі заходи.

Камеральний період (етап). Як правило, виділяють щоденну, первинну та камеральну обробку польових матеріалів і камеральну роботу для підготовки звіту. Первинна обробка польових матеріалів проводиться щодня після завершення маршруту. Вона включає: аналіз результатів маршруту – польових

спостережень по кожному об'єкту та компоненту середовища (елементів рельєфу, геологічних відслонень, виходів підземних вод, параметрів стану повітряного середовища тощо). Проводиться типізація об'єктів, уточнюється їх генезис, вік, стадії розвитку. Розбираються і розкладаються в колекції зразки, редагуються польові щоденники. Під час завершальних камеральних робіт відбувається обробка польових щоденників, складаються карти, проводиться аналіз всього зібраного матеріалу, здійснюється написання завершального звіту, підготовка до його захисту, проводиться підсумковий контроль.

До кожного розділу практики розробляється детальний календарний план, який подається у робочій програмі.

5.2. Навчальна комплексна географічна (грунтознавча, ландшафтознавча, геоморфологічна, геоботанічна) практика

Практика проводиться влітку після закінчення літньої сесії студентів другого курсу (4 семестр). Загальна тривалість практики – 2 тижні. Складовими комплексної практики є ґрунтознавча, ландшафтознавча, геоморфологічна, геоботанічна практики. Базою проведення навчальної комплексної географічної практики є природні комплекси території Західної України, зокрема географічного стаціонару Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка в селі Дзвенигород, розташований в межах національного природного парку «Дністровський каньйон».

Метою практики є закріплення теоретичних знань, набутих студентами під час аудиторної роботи при вивченні навчальних дисциплін «Геоморфологія», «Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства», «Біогеографія» та «Ландшафтознавство», отримання й удосконалення практичних навичок і умінь для набуття компетентностей, визначених ОПП «Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота», ознайомлення з природними об'єктами і процесами, формування компетентності щодо проведення польових геоморфологічних, ґрунтознавчих, геоботанічних та ландшафтознавчих досліджень.

Кожний блок (розділ) практики за часовою структурою розділяється на три періоди: 1) організаційно-підготовчий; 2) польовий маршрутний; 3) камеральний (завершальний) період. Їх зміст подібний до змісту відповідних етапів, описаних у комплексній географічній практиці студентів першого курсу (див. підрозділ 5.1.).

До кожного розділу практики (геоморфологічного, ґрунтознавчого, геоботанічного та ландшафтознавчого) розробляється детальний календарний план, який подається у робочій програмі.

5.3. Навчальна комплексна фізико-географічна та суспільно-географічна практика

Практика проводиться у два етапи: фізико-географічна - у кінці шостого семестру, і суспільно-географічна - у сьомому семестрі. Загальна тривалість – близько трьох тижнів.

Регіоном проведення практики першого етапу є територія Причорномор'я і Нижнього Подніпров'я. На першому етапі метою практики є закріплення теоретичних знань, набутих студентами під час занять в аудиторіях при вивченні курсів «Фізична географія України», «Суспільна географія України», ознайомлення з природними об'єктами і процесами Причорномор'я, формування компетентності щодо проведення польових географічних досліджень. Основною метою практики є ознайомлення з фізико-географічними особливостями, різноманіттям ландшафтних комплексів України, різних типів населених пунктів, промислових та сільськогосподарських підприємств та підприємств невиробничої сфери на прикладі території Півдня України у межах Миколаївської, Херсонської та Дніпропетровської областей.

За часовою структурою практика розділяється на три етапи: 1) Організаційно-підготовчий; 2) Польовий маршрутний; 3) Камеральний. Їх зміст і перелік заходів подібний до описаних у підрозділі 5.1.

Календарний план практики із зазначенням маршруту, переліку запланованих для дослідження об'єктів, місцями зупинок і ночівлі подається у робочій програмі.

Суспільно-географічна практика проводиться для студентів четвертого курсу впродовж сьомого семестру. Загальна тривалість – 45 годин (1,5 кредити ЄКТС). Районом проведення практики є територія Центральної України переважно у межах Кіровоградської області.

Метою суспільно-географічної практики є закріплення й поглиблення студентами знань, одержаних під час аудиторних занять у процесі вивчення суспільно-географічних дисциплін, ознайомлення студентів з суспільно-географічним комплексом території; набуття навичок дослідження населеного пункту, окремого підприємства, виробничої і соціальної інфраструктури, транспортного комплексів, геополітичної, гео економічної ситуації, проблем території; оволодіння методикою польових суспільно-географічних досліджень та камерального опрацювання зібраного матеріалу; ознайомлення з просторовою організацією мікрорайонів м. Кропивницького.

За часовою структурою практика розділяється на три етапи: 1) Організаційно-підготовчий; 2) Маршрутний; 3) Камеральний. На першому, організаційно-підготовчому етапі відбувається ознайомлення студентів з цілями і задачами практики, методами і прийомами роботи, проводиться інструктаж з техніки безпеки, здійснюється розподіл обов'язків у студентській групі, вирішуються організаційні питання щодо відвідувань підприємств і організацій тощо. Під час маршрутного етапу організовуються екскурсії на підприємства м. Кропивницького та виїзні екскурсії у межах Центральноукраїнського регіону з метою вивчення просторової організації промислового і сільськогосподарського виробництва, транспорту, сфери обслуговування, розселення тощо. На третьому, камеральному етапі кожна студентська бригада готує звіт, який включає характеристику досліджуваних об'єктів. Обов'язковими додатками до звіту є польові щоденники, звіти про індивідуальні завдання, графічні матеріали, фотодокументи тощо.

Календарний план практики з маршрутами, переліком екскурсійних об'єктів розробляється керівником практики і подається в робочій програмі.

5.4. Виробнича педагогічна практика у школі

Останній етап практичної підготовки студентів, який проводиться у восьмому семестрі на базі середніх навчальних закладів м. Кропивницького або за місцем постійної чи тимчасової роботи студента триває 8 тижнів (360 годин, 12 кредитів ЄКТС). Для проходження практики студенти спеціальності 014 Середня освіта (Географія) прикріплюються до одного з VI- VIII класів.

Метою виробничої практики у школі є підготовка студентів до виконання основних функцій педагогічної діяльності вчителя географії та історії; становлення і розвиток педагогічних компетенцій, формування професійних умінь і навичок під час застосування сучасних педагогічних технологій, виховання особистості майбутнього вчителя.

В організації і проведенні практики виділяють три етапи: підготовчий етап, власне проведення педагогічної практики та заключний етап.

I. Підготовчий етап включає:

- підбір базових закладів загальної середньої освіти для проходження практики студентами;
- розподіл студентів за школами для проходження педагогічної практики;
- проведення всіх організаційних заходів для проходження виробничої практики (направлення, програми, щоденник практики, календарний план, індивідуальне завдання);
- доведення до відома студентів інформації про систему звітності з виробничої практики;
- організацію та проведення настановної конференції;
- проведення інструктажу з техніки безпеки;
- перевірку проходження виробничої практики студентами на базі практики.

Настановча конференція проводиться перед початком педагогічної практики. Головна мета настановної конференції – ознайомлення студентів з термінами практики, її метою, завданнями, змістом, програмою, порядком проходження, способами перевірки рівня досягнутих за час практики знань, вмінь, навичок, а також формами звітності студентів та критеріями їх оцінювання. На конференцію запрошуються методисти з фахових і психолого-

педагогічних дисциплін. На період практики в кожній групі студентів, які проходять практику в базових школах, призначається староста.

II. Проведення педагогічної практики в школі

Перший тиждень практики відводиться для вивчення організації освітнього процесу в школі.

Упродовж першого тижня практики студенти:

- знайомляться зі школою в ході бесід з адміністрацією школи, вчителями, класними керівниками, учнями класів, до яких прикріплені;
- знайомляться з кабінетами географії та історії, їх навчально-методичною та технічною базою;
- вивчають шкільну документацію;
- знайомляться з роботою класного керівника та планом виховної роботи в класі, складають план виховної роботи на період практики;
- знайомляться з календарно-тематичними планами вчителів географії та історії та складають власні календарно-тематичні плани на період практики;
- складають колоквіуми з тем шкільного курсу географії та історії, що припадають на період практики та методики їх навчання;
- відвідують уроки географії, історії та всі уроки у класі, до якого прикріплені, з метою ознайомлення з методикою викладання вчителя-наставника та вивчення класного колективу;
- складають індивідуальний план роботи (графік проходження практики) у щоденнику практики;
- вивчають документацію класу і окремих учнів;
- подають методистам розклад уроків, позакласних та виховних заходів.

На кінець першого тижня разом з керівником групи практикантів кожен студент складає графік проходження практики на весь період і подає його груповому керівнику на затвердження, складає колоквіуми з питань методики викладання тем, які вивчатимуться в період педпрактики (аналіз шкільної програми з географії, параграфів підручника, методів, засобів і форм організації навчання).

З другого до сьомого тижня студент-практикант працює згідно із затвердженим графіком проходження практики, виконує обов'язки вчителя географії та історії, класного керівника у закріпленому класі.

- З другого до шостого тижня студент-практикант повинен:
- здійснювати навчально-виховну роботу згідно графіка практики;
- готувати плани конспекти уроків та позакласних заходів;
- проводити уроки географії (не менше 12 уроків) та не менше 6 уроків історії;
- готувати наочність до уроків;
- відвідувати уроки своїх колег;
- здійснювати аналіз відвіданих уроків та самоаналіз проведених уроків;
- вивчати передовий досвід вчителя;
- здійснювати позакласну роботу з географії та історії;
- підготувати і провести позакласні заходи з географії та історії;
- виконувати обов'язки класного керівника, провести виховний захід в класі, до якого прикріплені;
- виконувати завдання з педагогіки та психології;
- виконувати науково-дослідну роботу з обраної теми*;
- провести захід профорієнтаційного спрямування для учнів старших класів школи;
- заповнювати щоденник практики.

Протягом останнього тижня студенти:

- проводять навчально-виховну роботу згідно індивідуального плану;
- оформлюють звітну документацію з педагогічної практики та подають її на перевірку методистам (не пізніше визначеного строку);
- беруть участь у засіданні малої педагогічної ради школи за підсумками педагогічної практики;
- готують доповідь на звітну конференцію з педагогічної практики;
- готують стінгазети з враженнями від педагогічної практики.

III. Заключний етап педагогічної практики

Підведення підсумків педагогічної практики здійснюється у **два етапи**:

- на педагогічній раді школи груповий керівник і методисти разом із представниками дирекції навчального закладу, учителями-предметниками, класними керівниками і студентами аналізують та оцінюють роботу студентів;
- на підсумковій конференції, яку організовує деканат, факультетські керівники, оголошуються результати практики.

Оголошення результатів відбувається на підсумковій конференції.

Зміст виробничої практики у школі визначають чотири модулі:

- **педагогічний - 2,5 кредити (75 годин)** (відповідальність за розробку його змісту, завдань, видів та форм роботи, критеріїв оцінювання покладається на кафедру педагогіки та освітнього менеджменту);
- **психологічний - 1,5 кредити (45 годин)** (відповідальність за розробку його змісту, завдань, видів та форм роботи, критеріїв оцінювання покладається на кафедру соціальної роботи, соціальної педагогіки та психології);
- **фаховий – 7 кредитів (210 годин)** (відповідальність за розробку його змісту, завдань, видів та форм роботи, критеріїв оцінювання покладається на фахові кафедри);
- **організаційний – 1,0 кредит (30 годин)** (розробляється фаховою кафедрою).

Зміст основних модулів практики

I. Організаційний

- студенти беруть участь у настановчій конференції з підпрактики;
- ознайомлюються із закладом загальної середньої освіти (адміністрацією, вчителями географії та історії, класними керівниками);
- знайомляться з класом, до якого прикріплені на період практики для проведення уроків географії, історії та виконання обов'язків помічника класного керівника;
- вивчають обладнання та оформлення кабінетів географії та історії;
- аналізують плани навчальної та виховної роботи школи, календарні та поурочні плани вчителів географії та історії, плани виховної роботи класних

керівників, плани роботи методичних об'єднань вчителів географії та історії тощо;

- складають індивідуальний план роботи на період практики, до якого включають навчальну, методичну, виховну та дослідницьку роботу;

- вчасно оформлюють та подають методистам звітну документацію з педагогічної практики;

- беруть участь у підсумковій конференції з педагогічної практики.

II. Педагогічний

Метою педагогічного компонента (модуля) виробничої педагогічної практики є ознайомити студентів з багатогранним змістом та функціями педагогічної діяльності класного керівника в основній школі, сформувати уміння та навички цілеспрямовано здійснювати навчально-виховну роботу з класом (основної школи) й окремими учнями і стимулювати формування професійно значимих якостей класного керівника.

Завдання педагогічного компонента (модуля) виробничої педагогічної практики студентів IV курсу:

- ознайомлення із системою виховної роботи навчального закладу, поглиблення розуміння ролі і місця класного керівника в ній;

- вивчення нормативно-методичної документації, що визначає мету, завдання, зміст діяльності класного керівника щодо виховання підростаючого покоління в сучасних умовах, а також особливості та вимоги до ведення документації класним керівником;

- поглиблення і розширення психолого-педагогічних знань на основі всебічного вивчення й аналізу виховної роботи в навчальному закладі взагалі та особливостей реалізації виховних функцій класним керівником закріпленого класу у всіх напрямках його діяльності, застосування їх у розв'язанні конкретних педагогічних завдань під час практики;

- формування і розвиток у студентів професійно-педагогічних умінь і навичок діагностування, цілепокладання, планування, організації та здійснення виховної роботи як з класом так і з окремими вихованцями;

- оволодіння різними методами і формами виховної роботи із учнями підліткового віку із застосуванням сучасних технологій (методик) виховання;
- формування досвіду студентів щодо виконання функцій та завдань педагогічної діяльності класного керівника;
- вироблення творчого, дослідницького підходу до розв’язання виховних ситуацій в діяльності класного керівника;
- виховання у студентів професійно значущих якостей, властивостей особистості класного керівника, індивідуального творчого стилю педагогічної діяльності, потреби в професійному самовдосконаленні.

Програми педагогічного компоненту (модуля) виробничої педагогічна практики спрямована на формування у студентів таких **умінь і навичок**:

- аналізувати педагогічну діяльність класного керівника та поведінку учнів в різноманітних педагогічних ситуаціях.
- діагностувати рівень вихованості окремих учнів, згуртованості класу, як основи визначення цілей і завдань виховної роботи;
- цілеспрямовано планувати виховну роботу з учнями класу з врахуванням рівня їх вихованості, згуртованості, вікових та індивідуальних особливостей;
- моделювати, конструювати, організовувати проведення різних форм виховної роботи та аналізувати їх ефективність;
- стимулювати участь учнів у підготовці та проведенні виховних заходів (КТС), з врахування їх інтересів, мотивів та потреб.
- визначати зміст виховної роботи з урахуванням основних орієнтирів виховної роботи з учнями в сучасній школі;
- здійснювати самоаналіз власної виховної роботи з класом взагалі і конкретними учнями зокрема.
- обирати педагогічно доцільні комунікативні засоби взаємодії з учнями, педагогами та батьками учнів.

III. Психологічний

- складають психолого-педагогічну характеристику учнівської групи за програмою;

- складають кейс: збір психолого-педагогічних рекомендацій та порад для розв’язання певної психолого-педагогічної проблеми, що впливає на розвиток учнівської групи та моделювання розв’язання життєвих ситуацій;

- розробляють онлайн-опитування з метою вивчення певної особливості/проблеми розвитку учнівської групи;

- проводять онлайн-опитування та аналіз отриманих результатів.

V. Фаховий

- аналізують навчальні програми з географії та історії на період практики та шкільні підручники відповідних курсів;

- знайомляться з необхідною навчально-методичною літературою;

- складають календарно-тематичні плани з географії та історії на період практики;

- відвідують та аналізують уроки з географії та історії, які проводить вчитель-наставник;

- вивчають педагогічний досвід вчителя географії та історії, до якого прикріплені на період практики;

- за допомогою методистів і вчителів розробляють розгорнуті плани-конспекти різнотипових уроків географії та історії; здійснюють відбір змісту навчального матеріалу, методів, прийомів і засобів навчання до кожного уроку у відповідності до вікових та індивідуальних особливостей учнів, мети і завдань уроку;

- проводять не менше 12 уроків географії та не менше 6 уроків історії у одному з 6-8 класів;

- добирають і виготовляють дидактичний і наочний матеріал до уроків;

- відвідують уроки колег-практикантів;

- відвідують консультації з методистами;

- здійснюють аналіз відвіданих уроків та самоаналіз проведених уроків, використовують результати аналізу і самоаналізу для вдосконалення своєї педагогічної майстерності;

- розробляють і організовують різні види позакласної роботи з географії та історії (екскурсії, вечори, вікторини, брейн-ринги, конкурси тощо);

- беруть участь у методичній роботі: спостерігають за роботою засідань предметних комісій з фаху, методичних об'єднань вчителів географії тощо;
- проводять науково-дослідну роботу: збирають матеріали з теми курсової роботи, проводять експериментальну роботу; збирають матеріали з науково-методичної проблеми, над якою працюють в період практики.
- оформлюють звітну документацію з педагогічної практики;
- готують матеріали до виставки, настінні газети за наслідками педагогічної практики та методичні матеріали.

6. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ І ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ

6.1. Навчальні географічні практики

За наслідками навчальної географічної практики студенти кожної бригади готують звіт, який має наступну орієнтовну структуру: вступ; основна частина, яка складається з окремих розділів і підрозділів відповідно до напрямків, завдань і рекомендацій); висновки; список використаних джерел; додатків.

Обов'язковими додатками до звіту є польові щоденники кожного студента-практиканта, карти фактичного матеріалу, картосхеми маршрутів, графічні матеріали, колекції гірських порід і мінералів, гербарії рослин, фотозвіт з фіксацією всіх етапів проходження практики, об'єктів досліджень та проведених заходів.

Захист звіту відбувається публічно. Він включає доповідь бригадира (5-10 хв.) та відповіді на питання всіх членів бригади. Залік проводиться за результатами захисту і включає оцінку індивідуальної роботи студента за весь період практики.

Оцінювання результатів роботи і набутих компетентностей студента за кожним розділом практики проводиться за 100-бальною системою за такими критеріями:

- участь в організації практики, підготовці спорядження та продуктів харчування;
- уміння використовувати прилади і знаряддя для польових досліджень;
- робота під час польових маршрутів;
- зміст, правильність і акуратність ведення щоденника;;
- робота під час написання звіту;
- тлумачення теоретичних і практичних результатів практики;
- зміст звіту і його захист..

Розподіл балів між основними розділами і підрозділами кожної навчальної географічної практики визначається робочою програмою практики.

При підсумковому оцінюванні у вигляді диференційованого заліку використовується унормована Шкала оцінювання (див. таблицю 1.).

Таблиця 1.

Шкала оцінювання, згідно Положення про організацію навчального процесу у
ЦДПУ імені В.Винниченка

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для практики
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно
0-34	F	

Основні результати польових практик обговорюються на щорічній конференції спеціальності у жовтні місяці.

6.2. Виробнича педагогічна практика

Підведення підсумків педагогічної практики здійснюється у два етапи:

- на педагогічній раді школи груповий керівник і методисти разом із представниками дирекції навчального закладу, учителями-предметниками, класними керівниками і студентами аналізують та оцінюють роботу студентів;
- на підсумковій конференції, яку організовує деканат, факультетські керівники, оголошуються результати практики.
- Протягом двох днів після завершення практики студенти здають звітну документацію методистам, оформлену за встановленими зразками.
- Підсумкова конференція з педагогічної практики проводиться не пізніше, ніж через 10 днів після завершення практики. На підсумкову конференцію студенти готують тематичні доповіді (за домовленістю один-два студенти від групи), в яких розкривають результати науково-дослідної роботи під час педагогічної практики, досвід роботи вчителів, класних керівників,

власні педагогічні знахідки, пропозицій щодо поліпшення проведення педагогічної практики тощо.

На захист практики студент має представити весь пакет документів, передбачених робочою програмою практики (щоденник практики, результати виконання індивідуального завдання, конспект залікових уроків, письмовий звіт про проходження практики тощо).

Звіт з практики захищається студентом (з диференційованою оцінкою) при комісії, призначеній завідувачем кафедри. До складу комісії повинні входити керівники практики від кафедри. У роботі комісії можуть брати участь й інші викладачі кафедри.

Студенту, який не виконав програму практики з поважних причин, може бути надано право проходження практики за індивідуальним графіком. При цьому студент пише заяву на ім'я декана з проханням організувати йому практику повторно із зазначенням причини. В разі задоволення прохання, подається службова записка декана ректорові, на підставі чого видається наказ про проходження практики студентом повторно.

Студенти, які не виконали програму практики з неповажних причин, отримали незадовільну оцінку і не ліквідували академічну заборгованість у встановлений термін – відраховуються з університету.

Керівник практики кафедри подає керівнику виробничої практики університету узагальнений звіт про проходження практики студентами факультету.

Письмовий звіт разом із щоденником та іншими документами з практики студент подає керівнику практики від кафедри. Звіт повинен містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики та індивідуального завдання.

Підсумки практики обговорюються на засіданнях кафедри, вченої ради факультету та вченої ради університету. Особлива увага приділяється аналізу результатів практики, висновків і пропозицій, які слід врахувати з метою вдосконалення організації практики.

Звітну документацію з практики зберігають на кафедрі протягом 1 року від дня захисту.

Звіт про підсумки виробничої практики студентів подається в друкованому та електронному вигляді до завідувача педагогічної практики університету.

Звіт має містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, висновки і пропозиції тощо.

Диференційований залік за практику виставляється на підставі таких даних:

- оцінки результатів роботи, даної у відгуку керівника практики від бази практики;
- оцінки результатів роботи методистами з географії, історії, педагогіки, психології;
- особистого спостереження керівника практики від кафедри за студентом під час практики;
- оцінки за оформлення звіту і щоденника;
- презентації студентом результатів проходження практики під час захисту звіту;
- відповідей на запитання членів комісії з захисту звітів по практиці.

Результат заліку (кількість балів) за практику за 100-бальною шкалою, національною шкалою, та шкалою ЄКТС заноситься в заліково-екзаменаційну відомість, в залікову книжку студента за підписом керівника практики від кафедри.

Критерії оцінювання для кожного виду роботи визначаються робочою програмою практики.

Студенти, які не виконали програму практики з неповажних причин, отримали незадовільну оцінку і не ліквідували академічну заборгованість у встановлений термін – відраховуються з університету.

Підсумки практики обговорюються на засіданнях кафедри, вченої ради факультету та вченої ради університету. Особлива увага приділяється аналізу

результатів практики, висновків і пропозицій, які слід врахувати з метою вдосконалення організації практики.